

Marts 1995

Nyt fra Stenløse Sogns

Lokalhistoriske Forening og Arkiv

Løssalgpris: 25 kr.

Henvendelse: Stenløse Sogns Lokalhistoriske Arkiv, Skt. Klemenskolen, Dahlsvej 1, 5260 Odense S, Tlf: 66 15 01 81

Foreningen:

Formand:

Knud Lund 66 15 09 87
Lindeparken 5, 5260 Odense S

Kasserer:

Mads Sløk 66 15 05 54
Bystævnet 19, 5260 Odense S

Næstformand:

Jens Vittrup 66 15 11 98
Svenstrupvej 32, 5260 Odense S

Bestyrelsesmedlemmer:

Bente Holm 66 15 08 63
Stenløse Bygade 26, 5260 Odense S

Helge Klog 66 15 09 60

Skovbakken 35, 5260 Odense S

Suppleanter:

Eva Kristensen 66 15 35 82
Svenstrupbakken 2, 5260 Odense S

Mogens Jensen 66 15 16 76
Lindeparken 1, 5260 Odense S

Arkivudvalget:

Arkivleder:

Jørgen Tølløse 66 15 01 81
Svenstrupbakken 4, 5260 Odense S

Knud Lund 66 15 09 87
Lindeparken 5, 5260 Odense S

Jens Vittrup 66 15 11 98
Svenstrupvej 32, 5260 Odense S

Helge Klog 66 15 09 60
Skovbakken 35, 5260 Odense S

Ellen Johansen 66 15 01 58
Julagervænget 51, 5260 Odense S

Adresse:

Stenløse Sogns Lokalhistoriske Arkiv
Skt. Klemensskolen
Dahlsvej 1, 5260 Odense S

Arkivleder Jørgen Tølløse 66 15 01 81

Åbent:

Hver mandag 16.00 - 18.00
Dog ikke i skoleferier og -fridage.
Ellers efter aftale med arkivlederen.

Årsskriftet er udgivet af Stenløse Sogns Lokalhistoriske Forening i et oplag på 300 stk og omdeles til foreningens medlemmer.

Indholdsfortegnelse:

Formandens beretning	3
Arkivlederens beretning	3
Volderslevs erhversliv	4
Arkivets kortsamling	9
Maleren fra Lindved, Knudaage Larsen . .	10
Niels Teglbjærg	12
Lokalhistorisk Bibliotek	13
Min Barndom i Stenløse Skole	14
Fynsk Tobak	16
Foreningsarkiver og protokoller	17
Lokalhistorisk stof til salg	17
Sognefællesskab - Kommunedelinger - Kommunesammenlægning - 1632 - 1970 .	18
Besættelsestid, modstandsaktiviteter	20
Givere i 1994	22
Stenløse Kirkegård	23
Ernst Andersen (1917 - 1994)	24

Forsidebillede:

Det sidste sogneråd 1966 - 1970

Poul Rytto
Orla Kronborg
Olaf Larsen
Hans H. Rasmussen
Benny Holm
Peter Beiskjær
Frederik Andersen
Bodil Langebæk

Foto: Odense Selskabsfoto.

Rettelser til årsskrift for 1994:

1. Lærerinden er ikke frk. Munksgaard, men en vikar, der kun var der i kort tid.

Frk. Elisabeth Munksgaard

2. Forsidebilledet er fra 1945 og viser anden klasse, dvs. 2. og 3. årgang.

Formandens beretning

Af: Knud Lund

I 1994 afholdt foreningen to arrangementer for medlemmerne: en tur til Hollufgård den 28. maj, hvor museumsinspektør Nils Jensen fortalte os om museets oprettelse og formål. Derefter så vi på den gamle hovedbygning og hørte om planerne for beplantning af gårdspladsen. Dagen sluttede med en spadseretur i terrænet i det blæsende, men flotte forårsvejr.

Den 11. oktober talte lektor ved Odense Universitet Johs. Nørregård Frandsen om udviklingen fra landsby til forstad.

Med udgangspunkt i studier af Tarup fortalte han sprudlende og levende om de generelle udviklingslinier i omstillingen fra bonde- til industri-samfund, en udvikling som både gælder de bynære samfunds forvandling til forstæder og landsbykulturens udhuling. Med baggrund i egne erfaringer som landbarn ville han ikke beklage udviklingen!

Året bød på hele tre generalforsamlinger: den ordinære den 8. februar og to ekstraordinære, den 11. oktober og 15. november. Baggrunden var foreningens og arkivets ønske om ændrede vedtægter, byggende på erfaringerne siden oprettelsen i 1991.

Som sædvanlig var der stor tilslutning til alle møder, hvilket bestyrelsen tolker som en glædelig opbakning bag ideen med forening og arkiv.

Med udgangen af 1994 har Ellen Johansen meddelt, at hun ikke ønsker genopstilling til bestyrelsen. Foreningen takker Ellen for hendes arbejde, først som formand og siden som kasserer. Med sit udstrakte lokalkendskab, sit engagement i arbejdet og sit gode humør har Ellen været forening og arkiv en uvurderlig støtte i opbygningsarbejdet. Heldigvis vil hun stadig deltage i arkivets daglige arbejde.

Semco takkes for en gave på 2.500 kr til indkøb af båndoptagerudstyr.

Også foreningens og arkivets medarbejdere skal have tak for deres indsats i årets løb. Med modtagelsen af arkivalier fra bl.a. pastor Balslev, Ernst Andersen og Cyklistgruppen bliver medarbejderne heller ikke arbejdsløse i 1995.

Arkivlederens beretning

Af: Jørgen Tølløse

Arbejdet i arkivet er i 1994 fortsat efter de principper, som blev fastlagt ved arkivets start. Vi har således nu ca. 1600 fotos, som er registrerede, dog ville det være ønskeligt at få navne indført ved skolebillederne. Arbejdet med at få oplysninger om vore ca. 80 kort er også på plads. I årets løb er optaget en del lydånd, som er blevet registreret. Det samme gælder de mange avisudklip såvel fra dagens avis som fra de sidste årtier. Arkivets arkivalier vil i det kommende år blive omregistreret.

Arkivet har i årets løb fået to store arbejdskrævende opgaver: dels en lang række arkivalier fra Ernst Andersen dels et kartotek med oplysninger fra pastor Balslev. Begge dele er nu ved at blive registreret, så de vil kunne bruges til "forskning" dvs. søgning efter bestemte opgaver, mens der ikke blive offentlig adgang de første mange år jvf. almindelige arkiveringsregler.

I årets løb har der hver mandag formiddag været 5-6 frivillige medarbejdere i arkivet en 3-4 timer. Arkivets har ligeledes haft glæde af eksterne medarbejdere, som har arbejdet med edb, fremkaldelse af fotos m.m.

Arkivudvalget har ønsket at forbedre forholdene for besøgende ved at lave en fast åbningstid hver uge. Åbningstiden er nu fastlagt til alle mandage kl. 16 til 18 undtagen på skolefridage.

I løbet af året vil pastor Balslevs sognehistorie fra Menighedsbladet udkomme i bogform. Desuden indeholder bogen ændringerne af kirkebygningerne i Stenløse og Fangel, forklaringer på stednavne, beskrivelser af de gamle håndværk samt historier og sagn.

Bogen bliver på ca. 100 sider og vil udkomme, så den kan bruges som julegave i 1995.

Som arkivleder vil jeg benytte lejligheden til at sige tak til alle medarbejderne, de der har afleveret papirer mm. til arkivet, foreningen, institutioner, firmaer og private for deres økonomiske tilskud.

Volderslevs erhversliv

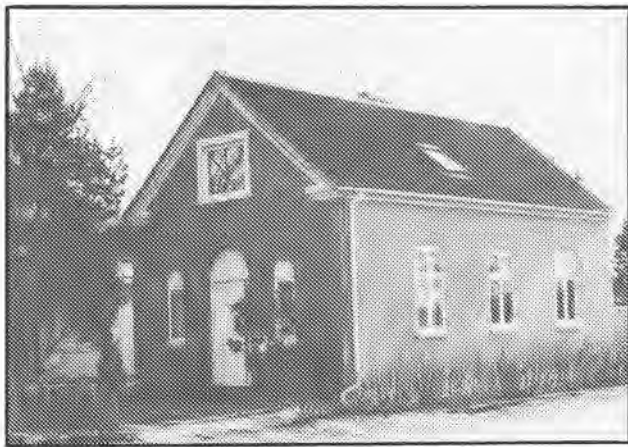
Af: Folmer Hansen, Volderslev

Elektricitetsværket

Allerede før århundredeskiftet voksede produktionen i landbruget støt, og behovet for energiforsyning blev mere og mere påtrængende. Mange havde indrettet sig med tærskværker med hestoomgange, der med en drivaksel holdt værket i gang; men det var en langsom arbejdsgang og hårdt for hestene. Megen tid gik også med at køre til mølle og hjem med det maledede korn.

Driftige entreprenører løste nogle af problemerne ved at tilbyde tærskning fra stakke med kulfyrede lokomobiler, men tørvejr var nødvendigt. Det store tærskværk og lokomobil førtes fra gård til gård forspændt fire heste.

I 1913 besluttede fire gårdejere i Volderslev at skaffe mere konstant energiforsyning og lys ved at oprette et lille fælles elværk. Det var gårdene: Dahlsvej 151, Volderslevvej 150 (Rønnegård), Volderslev Bygade 1 og 4 (Kærsgård).

Elværket i Volderslev

På grunden Dahlsvej 155 opførtes en ret snæver bygning med en petroleumsmotor og dynamo mm. En handicappet nabo, Hans Larsen, Dahlsvej, passede værket de første år.

Da første verdenskrig udbrød i 1914 opstod der ret hurtigt problemer med at skaffe petroleum til lys og motorer og kul til lokomobilet.

I 1917 om foråret var det endnu vanskeligere, og entreprenørerne måtte meddele kunderne, at der kun kunne tærskes, hvis de selv kunne skaffe kul. I stor hast blev det besluttet at udvide elværket, så alle i området kunne få lys og kraft. En an-

delsforening blev oprettet, en større dieselmotor installeret og det lykkedes at skaffe de nødvendige kobberledninger til elnettet. Hvad man havde af petroleum, rationeringsmærker til samme, ja, endog kulreserver måtte afleveres og omsættes til dieselolie, der lettere kunne anskaffes.

I en køkkenhave på den anden side af indkørslen til Dahlsvej 153 blev der et års tid senere rejst en vindmølle af laCour-typen. En drivaksel med udveksling fra den lodrette mølleaksel var ført under førnævnte indkørsel og forbundet med dynamoen. Krafttabet må have været stort.

Der blev antaget en ugift maskinmester, navnet var Rasmussen, til at passe værket. Han boede i et par værelser ovenpå.

Der blev installeret nogle akkumulatorer, som skulle levere det allernødvendigste lys, når mester standsede dieselmotoren ved sin sene sengetid - og når det ikke blæste. Var der stor selskabelighed på en af gårdene, var han dog villig til at holde motoren i gang til over midnat mod ekstra-betaling.

På den måde slap man i gennem de vanskelige år under og efter krigen, men der var problemer, når driftstop og reparationer var nødvendige. Hverken generator eller elnet havde tilstrækkelig kapacitet, så når der blev tærsket på én gård eller to, måtte de andre forbrugere spare, især i mørkningen.

Da der i 1928 blev mulighed for at tilslutte sig vekselstrømsforsyningen fra Odense kommunale elforsyning via en ledning til Stenløse og Bellinge, blev der efter talrige møder flertal for at nedlægge jævnstrømsværket. Dynamo og dieselmotor blev solgt til Agersø i Storebælt. Bygningen blev solgt og indrettet til beboelse; den ligger der stadig og er nu sat i god stand til formålet.

Både i 1917 og i 1928 var det et gode, at byens folk holdt sammen og var beslutsomme, for da landbrugskrisen indtraf i 1929 havde man næppe fået flertal for den bekostelige udgift til vekselstrømsændringen.

Smedjen - Volderslev Bygade 2

I mange landsbyer var det skik, at smedjen lå tæt ved landsbyens gadekær, så smeden kunne bruge kæret til at afkøle nylagte vognringe og andre større emner. Således også i Volderslev, hvor der før 1907 lå et smedeværksted, tegltækket pga. brandfaren, lige op til Kærsgårds indkørsel. Færdigbeslåede vognhjul blev trillet lige over indkørslen og ud i kæret.

Stuehuset, som dengang var stråttækket og sammenbygget med en lille avlslænge, ses endnu - moderniseret og med fast tag - stadig sammenbygget med den større smedjebygning, som blev opført i 1907.

I smedjen dengang blev der skoet mange heste fra byen og omegnen, som nævnt vognringe, nyslåede eller reparerede, til hestekøretøjer, mange reparationer for landbruget, beslag til bygninger og vogne og meget andet. Smeden havde dengang gerne en svend og en lærling, som var på kost og logi ved smeden.

Smeden havde en jordlod overfor gården Birklund på Lindvedvej, som blev pløjet og avlen hjemkørt af byens gårde. Jordlodden blev senere solgt til Rasmus Rasmussen, Enghavegård.

Så vidt vides hed smeden indtil 1915 Jørgen Hansen.

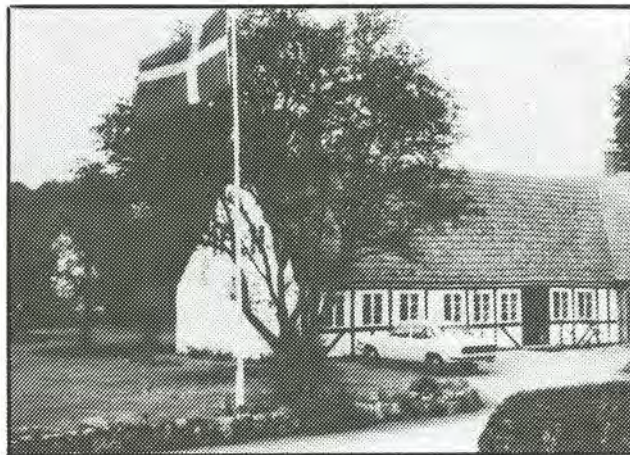
I 1915 købte Anna og Henning Søndergaard smedjen. Anna var fra smedjen i Lunde på Nordfyn. Henning var jøde og en dygtig smed. Han fortsatte med sædvanlig smedjedrift, men moderniserede efterhånden smedjen med elektriske hjælpemaskiner, elsvejsning kom med fra 1938. I tyverne fremstillede smedjen halmpakkere til firmaet Bondo, Kongensgade i Odense. De var velegnede til mindre tærskværker og sås på mange landbrug. På den tid var der flere svende og et par lærlinge i smedjen. I trediverne havde Søndergaard meget arbejde med staldinventar og andet bygningsarbejde på godset Bramstrups nye avlsbygninger. Også vandforsyningsanlæg til adskillige gårde udførtes efter vekselstrømmens tilslutning.

Anna og Henning fik tre sønner, Oluf, Kingo og Aage, som efter tur blev lærlinge i smedjen. Den mellemste Kingo Søndergaard blev medarbejder hos sin far, som døde i 1961, og Karla og Kingo videreførte smedjen. De boede i nr. 5 overfor smedjen, og Anna boede i stuehuset til sin død i 1984.

Da landbruget sagde farvel til hestene og goddag til traktorene og mange nye maskiner, ændrede

forholdene sig også stærkt for smeden. Mange opgaver blev udført af VVS-folk i beboelser og andre områder. Nu var der intet mandskab på kost i smedjen, og efterhånden lå de fleste opgaver som underleverandør til industrien og ofte langt hjemmefra.

Karla og Kingo havde også tre sønner, Jørgen, Henning og Knud, som oplærtes i smedjen, men under de ændrede vilkår blev driften af smedjen indstillet, da Kingo blev pensioneret i 1985 og flyttede til Bellinge. Nu fungerer ejendommen som almindelig beboelse.

Smedien i Volderslev

Brødudsalg

På grunden Volderslevvej 160 lå der indtil 1950 et lille stråttækket hus, som ret tit skiftede ejer. I 1937 blev huset købt af Gerda og Viggo Nielsen. Viggo gik på arbejde. Gerda var hjemmegående, men oprettede et lille ishuse lige ud til landevejen. I 1937 indrettede de et lille brødudsalg med varer fra Nr. Søbys bageri.

I de følgende år var der en ret god afsætning, idet der under krigen og rationeringen var en del kagetyper, som ikke krævede rationeringsmærker. Cyklisterne trængte til ispinde.

I 1943/44 blev hus og forretning købt af murer Mads Jensen og Gerda. For at fremme salget af wienerbrød og basser fandt Gerda på at servere kaffe for byens unge i et hjørne af køkkenet eller udenfor på bænken. Hun erhvervede hermed betegnelsen "Bassemor".

Butiklokalet og hygiejnen stod ikke på højde med nutidens konditorier; men det med kaffen var jo også uofficielt.

I 1949 solgte mureren ejendommen til Edmund Nielsen. Brød og issalg blev fortsat, og i de lune sommeraftener skruede Edmund op for radio-

musikken for at holde de unge mennesker til; og sommetider blev der danset på landevejens asfalt. Farten var kun sjældent så høj som nu, og efter kl. 21 kom der meget få biler.

Efter 1950 tog farten til, bilerne blev flere, cyklisterne færre og hurtigt også færre unge mennesker i Volderslev, så omsætningen dalede.

I 1951 blev huset ramt af et lyn og nedbrændte, og da Edmund genopbyggede huset ophørte brødudsalget.

Kort tid efter solgtes huset til H. O. Langkilde, Bramstrup, som brugte det som landarbejderbolig.

Vævere

Hvor beboelsesejendommen, Ribjergvej 1, nu ligger, lå der før 1908 et husmandssted, som havde en jordlod på Lindvedvej til højre for skoven. Samtidig var manden væver. Med en hånd- og fodbetjent væv tilvirkede han vadmels- og andre hverdagsstoffer, førhen også med hjemmespundne garner. Tidligere blev der også vævet med hjemmefremstillet hørgarn, lagner og duge. Denne stærkt arbejdskrævende hørproduktion bortfaldt de fleste steder omkring 1880.

Jeg har også hørt, at der i Odenses omegn blev fremstillet mange dynevår til salg i byen. Desuden kunne man bestille kornsække med ivævet navn til møllekørsel.

Da væverfolkene blev ældre samtidig med, at efterspørgslen på hjemmevævede ting gik tilbage, blev ejendommen solgt til Rasmus Frederiksen, som ophørte med husmandsbruget, solgte marklodden og nedrev væverhuset og byggede i 1908 den beboelse, som nu ses. Senere flyttede Rasmus Frederiksen til Vangeledgårdsvej.

I følge pastor Balslevs "Træk af sognehistorien" i menighedsbladet har der også været drevet væveri i en af de to husmandssteder, som dengang lå på Ribjergvej, på de yderste lodder mod Hjallesø, og hvor der stadig er en landejendom. På ejendommen, Volderslev Bygade 11, lå indtil 1880-erne en gård, som blev udflyttet. Avlsbygningerne og en del af stuehuset blev nedrevet. Det tilbageværende, dengang stråttækkede, stuehus henlå som beboelseshus og blev købt i 1890-erne af væver Hans Christensen. Han drev her et væveri, som lignede de andre af den tids landsbyvæverier. Da efterspørgslen jo hurtig gik

tilbage efter århundredeskiftet, købte Christensen i 1911 en tilstødende jordlod og byggede der to drivhuse og drev gartneri med hjemme- og torvesalg i Odense.

I 1923 solgtes ejendommen til gartner Frederik Hansen.

Høker og købmand - Volderslev Bygade 8

I denne beboelsesejendom, nu et moderniseret "parcelhus", var der helt tilbage fra forrige århundrede en såkaldt høkerforretning. Dengang et kortere og stråttækket hus.

En høker var efter den tids lovgivning forpligtet til at indkøbe sine varer hos købmænd, der både solgte en gros og en detail, i nærmeste købstad; dog undtaget, dersom forretningen lå længere en halvanden mil fra købstaden (ca. 10 km).

Købmændene i byerne kæmpede energisk for reglerens opretholdelse, som medførte, at mange landboere med eget køretøj selv kørte til byen og handlede der.

Beskyttet af grundlovsbestemmelsen om foreningsfrihed oprettedes der mange brugsforeninger inden for det såkaldte værnebælte. Købmændene opgav modstanden og bestemmelsen blev ophævet omkring 1910-12. Ved århundredeskiftet var forretningen ejet af Nicoline, kaldet Line. Hun var uddannet syerske, men overtog forretningen efter sin moder. Huset var hendes barndomshjem. I 1902 blev hun gift med Valdemar Larsen, som var fra Sjælland og havde tjent som karl på Lindegård ved siden af Lines hus.

Så passede Line butikken og Valdemar gik på dagleje på byens gårde, og han læste elmålere af. Ved at gå for en moderat takst forpligtigede han indirekte folk til at lægge en del indkøb i butikken. De udvidede huset og lagde hårdt tag, ca. 1910.

"Kling - klang" sagde klokken over døren i butikken med den gammeldags hygge. Det husker jeg fra min barndom. Line var venlig mod børn, Valdemar ordknap. Vareudvalget var ret begrænset - omsætningen ligeså. De handlede med sædvanlige kolonialvarer og fra 1935 også med spiritus.

Forretningen blev opretholdt til kort efter Line og Valdemars guldbryllup i 1952. Da Valdemar kort efter døde, flyttede Line til en datter.

Husets nye ejere forsøgte ikke at drive at drive forretningen.

Købmanden ved landevejen

I omtalen af høkerforretningen nævntes ophævelsen af de gamle bestemmelser om købstadens købmandsmonopol.

Købmanden ved landevejen

I følge et reklameemne hed købmanden, som byggede forretningen, Martin Andersen. Han drev det nogle år og solgte så til købmand Skov, der i 1927 eller 1928 igen solgte til Peter Dybmose, fhv. gårdejer.

På forretningens notaer stod: P. Dybmose, kolonial, manufaktur, isenkram, vine og spirituosa, brændsel mm. Forretningens stolthed var en stor kaffemølle med et imponerende svinghjul. Under loftet hang træsko i mange størrelser, petroleumsdunke og isenkram. I sæsonen var der i vinduet mod Dahlsvej udstillet roehakkere, senere høsthandsker og roeknive. Ved landevejen var en benzinpumpe til håndkraft.

Dybmose drev forretningen som landforretning i almindelighed og klarede de mange problemer i årene omkring 2. verdenskrig.

Da de blev ældre solgte de i 1952 forretningen til Kirsten og Parmo Thorslund. De moderniserede butikken og førte et udvidet og moderne varesortiment også dybfrost. De havde mange landevejskunder og fik en moderne benzinpumpe.

Som årene gik var der dog efterhånden kun få unge mennesker i landsbyen og på Bramstrup. En del af omegnes beboere og landevejskunder lod sig lokke af supermarkederne. Derfor valgte Thorslunds i 1983 at lukke forretningen og blive boende som pensionister.

Plejehjemmet

Efter at gårdejer Jens Dahlkild i 1950 solgte sine markjorder til statens jordlovsudvalg, blev stuehuset solgt til skræddermester Sørensen, der nogle år senere solgte til ingeniør Hau. Hau solgte omkring 1965 huset til ægteparret Rasmussen, som var uddannede som plejer og sygeplejerske. De havde haft stillinger ved offentlige plejehjem; men følte betydelig ulempe ved uens vagttider og ville nu forsøge at drive plejehjem selv.

Behovet var på den tid stort, og så snart de havde indrettet sig og åbnede, fik de fuldt belagt. Huset var dog upraktisk til formålet; vandforsyning og afløbsinstallation var utilstrækkelig. Myndighederne stillede strenge krav til plejehjems indretning, og en planlagt udvidelse kunne ikke tillades på den smalle grund. Så Rasmussens opgav driften af plejehjemmet ca. 1969, da de nu kunne opnå bedre stillinger med bedre arbejdsforhold. De solgte huset til professor Skovgård Jensen og flyttede til Nyborg.

Bødkeren

På toften foran Kærsgård, Bygade 4, lå der på den smalle plads mellem det daværende gadekær og hjørnet af Ribjergvej et lille gammelt husmandsted med tilhørende bødkerværksted. Ejendommen havde sin jord ved Lindvedvej omtrent over for skoven. Byens gårde pløjede jorden for bødkeren, der ikke selv holdt hest. Manden havde sit hovederhverv som bødker og fremstillede vaskekar, træbaljer samt forskellige bøtter og tønder - tidligere også dejtrug og træspande. Da bødkerparret blev ældre og efterspørgslen på bødkervarer var gået tilbage, solgte de jordlodden til gårdejer Rasmus Rasmussen, Enghavegård, ca. 1914. Efter deres død omkring 1920-22 blev grunden solgt til gårdejer A. C. Larsen, Kærsgård.

Bygningerne blev købt af forstander Jakob Lange, Fyns Stifts Husmandsskole, som nærrede interesse for gamle landbygningers bevarelse. Han lod bygningerne genopføre nøjagtigt med beboelse, stald og værksted med alt bødkerværktøjet tæt ved husmandsskolen.

Under 2. verdenskrig beslaglagde værnemagten skolen; der havde Gestapo på Fyn og i Odense hovedkvarter. Da RAF i april 1945 bombede husmandsskolen, brændte bødkerværkstedet ned til grunden med alt indbo.

Kørende forretninger og deres kunder

Foruden de lokale købmænd og hjemkøb fra brugsforeninger og fra Odense var det muligt at forsyne sig med fødevarer af mange slags hos kørende leverandører; især fra 1928 da bedre varebiler kunne fås.

Uden køleskab og fryser var det en fordel med hyppige køb ved egen dør. Jeg husker mælke-mænd, et par slagtere, en oste- og pålægshandler, en fiskehandler og ikke mindre end tre bagere, som hver havde sine kunder. Der var også ølsæl-gere, først med ankre senere med "stakitøl".

Færre kørte i krigsårene, det blev nødvendigt med enspændervogne i otte-ni år. I halvtredserne blomstrede ruterne atter op; men det blev snart for dyrt at køre fra dør til dør, og handlen flyt-tede til de moderne forretninger. I løbet af tred-serne standsede de sidste delvis på grund af sundhedsbestemmelser. Den sidste, mælkeruten, kørte med skiftende ejere til 1987, dog kun tre gange i ugen. Førhen blev ruterne kørt en eller to gange om ugen, mælkeemanden var forpligtiget ved lov til at køre dagligt indtil 1966. Så løste køleskabene problemet.

Nu er det kunderne, som begiver sig afsted, når hyldeerne i køleskabet er tomme.

En historie om Carl Nielsen

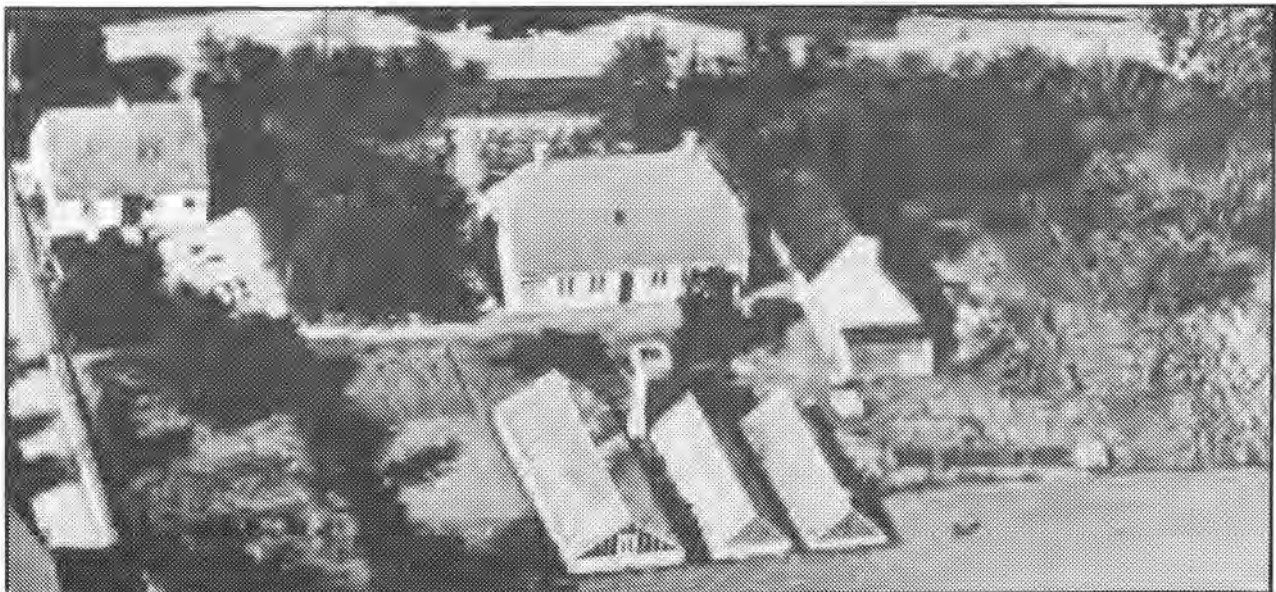
Følgende er fortalt mig af Marie Hansen, Høj-gård, Volderslev Bygade 7, født 1895, der var blevet hende fortalt af hendes far, Peter Hansen. Måske er det ikke helt nøjagtigt, men sådan lyder historien:

Peter Hansen var gårdejersøn fra Toftlund (Ri-bjergvej) og blev forlovet med Maren Kirstine Hansen, Højgård. De overtog gården, da de blev gift. Før forlovelsen var han karl på Højgård hos Peter Clausen.

En dag i høsten kørte Peter hjem med et kornlæs fra marken ad Stenløsevej. På nabomarken, som hørte til Egekærslund (Grønvej 100) gik en lille tjenstedreng og flyttede køer. Set fra det høje læs var drengen en spirrevip at regne. Året efter blev Peter Hansen indkaldt til værnepligten ved fod-folksregimentet i Odense. Som rekrut mødte han på gaden den lille tjenstedreng fra året før. Nu var han i regimentmusikeruniform med rang svarende til korporal. Peter havde nu pligt til at gøre honnør, men sandelig om en stor gårdejer-søn ville gøre honnør for en lille forhenværende røgterdreng. Han gik lige forbi, som om han slet ikke så hornblæseren.

Bagefter var han bange for at blive indberettet med stroppeur og ingen nattegn til følge. Men Carl Nielsen har nok kunnet se det småkomiske i situationen. Han var ikke så smålig, at han indberettede noget.

Havde jeg vidst, hvad der blev af ham, havde jeg nok gjort honnør for ham alligevel, sagde Peter Hansen mange år senere.

Folmer Hansens gartneri

Arkivets kortsamling

Af: Helge Klog

Samlingen består af ca. 80 kort. De ældste kort går helt tilbage til 1600-tallet.

Videnskabernes selskabs kort

Topografiske kort

Udført af Videnskabernes Selskab i det 17. - 19. århundrede. Kortene udmærker sig ved, at de er meget detaljerede i beskrivelse af veje, bebyggelser, skove og landskaber. Endvidere kan man på kortene finde de gamle navne for byer, gårde og landområder.

Matrikelkort

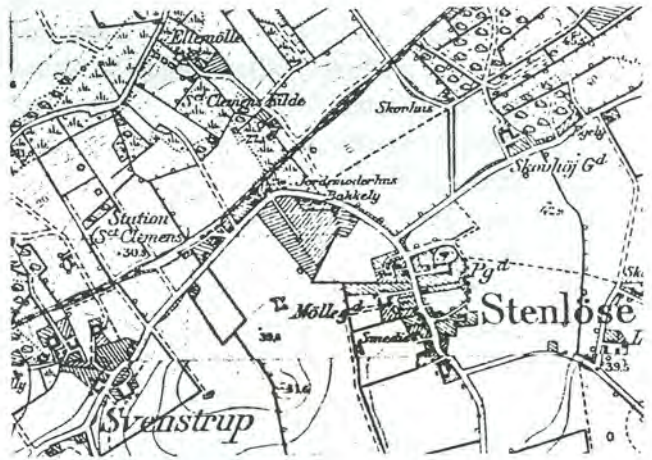
Kortene går helt tilbage til 1780. De matrikelnumre, som anvendes i dag stammer fra 1844. Formålet med matrikuleringen var at få et retfærdigt grundlag for jordbeskatningen, idet fortegningerne oplyser om de enkelte ejendommers størrelse samt navn på ejer og bruger.

Matrikelkort fra 1957

Målebordsblade

Geodætisk Instituts målebordsblade i målestok 1:20.000 foreligger helt tilbage fra 1885. Udgivelsen påbegyndtes i 1864 og i 1899 var hele Danmark dækket.

Målebordsblad ca. 1943

Målebordsblad fra 1956

Tematiske kort

Tematiske kort vedr. skoledistrikter, kommunal lokalplanlægning frem til år 2005, gadenavnekort, og et "Kulturkort over Stenløse Sogn" udgivet af Hedeskabet. Dette kort vedrører primært landbrugsjordens tilstand og med anvisninger til forbedring af jorden ved tilførsel af kalk. Kortsamlingen har været til uvurderlig hjælp ved udførelse af publikationen "Samfærdsel i Stenløse Sogn før og nu" som blev udgivet af Stenløse Sogns Lokalhistoriske Arkiv i maj 1994. Kortsamlingen er tilgængelig for interesserede i arkivets åbningstid.

Udsnit af kort hvortil Kort- og Matrikelstyrelsen har ophavsret er gengivet med institutionens tilladelse nr. A.404/85.

Maleren fra Lindved - Knudaage Larsen

Af: Mads Sløk

Knudaage Larsen - min gamle nabo - står i min erindring som en venlig og hjælpsom mand med et stærkt socialt engagement. Han fødtes og voksede op blandt milde og venlige fynboer, og det satte sit præg på ham. Tidligt begyndte han at iagttage og tegne, hvad han så, og det fortsatte han med hele livet. Først kom han i lære som litograf, men det var ikke noget for ham at lave visitkort med snirkler og sving til velhavere, så denne uddannelse blev ikke gjort færdig. Senere fik han en læreplads i malerfaget, og på den tekniske skole kom inspirationen til at blive kunstmaler.

Knudaage Larsen

De første udstillinger var hos en kunsthandler og på Fyns Forsamlingshus i Odense. Senere udstillede han sammen med andre unge fynske malere på Forårsudstillingen og var en tid formand for denne gruppe. Han var den eneste i gruppen, der havde giftet sig, og hans hjem blev et samlingssted for disse unge kunstnere. Det var brødrene Thorvald og Otto Pedersen, William Hansen, Gustav Hjortlund, Chr. Pedersen Bellinge og flere andre.

Det blev mange billeder med motiver fra det fynske landskab, men han malede også mange portrætter og gerne med ældre mennesker. Mens den yngste søn Ole Larsen arbejdede som læge i Sverige, rejste Knudaage derover om sommeren og kom hjem med mange billeder og skitser til vinterens arbejde. Hans ældste søn Knud Due Larsen, der også er maler, bor på Årø. Her fandt Knudaage sig rigtig til rette i fiskermiljøet og herfra stammer noget af det bedste, han malede. Han var glad for at male blomster og især kunne solsikker rigtig få gang i penslen. Om vinteren underviste han i mange år på aftenskolen og

havde også private elever til undervisning i at tegne og male.

Knudaages sociale engagement kom tidligt, og helt fra de unge år var han med i fagbevægelsen, og han var en tid formand for Fællesorganisationen i Odense.

I 1930 under den store krise, hvor der var så stor nød og elendighed, samledes mange hjemløse og nødlidende rundt om i landet for at starte en protestmarch til København. Her i Odense var det er par hundrede, og de skulle midlertidigt have et sted at sove og noget at spise. Knudaage fik så den "naive" ide' at spørge, om han måtte bruge Domkirken, men biskoppen ville bestemt ikke gå med til på denne måde at lukke disse mennesker, der "sikkert havde lus og andet utøj", ind i Guds hus. I stedet fandt han så et fabrikslokale, der ikke var i brug, hvor de sov på gulvet med et papirunderlag. Brød blev indsamlet hos bagermestrene, og således klarede man sig. Politimesteren sendte bud efter Knudaage og sagde: "Hvad er det for noget, De går og laver Larsen, vi må have sendt disse mennesker videre, de kan ikke være her!" Så gik Knudaage hen og meldte sig ind i Danmarks kommunistiske Parti. I 1935 blev han formand for D.K.P. Fyn og medlem af Centralkomiteen.

Da Danmark blev besat i 1940, skete der ikke de danske kommunister noget, der var jo en venskabspagt mellem Sovjet og Tyskland. Men efter Tysklands angreb på Sovjet i juni 1941, blev de opfattet som en fare for sikkerheden, og alle fremtrædende kommunister, som man kunne få fat på, blev arresteret af det danske politi. Knudaage var hjemme, og han kone Hansigne samt de to små drenge måtte overvære, at deres hjem blev ransaget grundigt, og at politiet tog ham med, som han gik og stod. Først sad han i arresten i Odense uden at være i Grundlovsforhør, mens politikerne arbejdede på at finde et i forhold til grundloven holdbart arrestationsgrundlag. Samtidig arresterede politiet endnu flere kommunister. På dette tidspunkt sagde arrestforvareren til Knudaage: "De kan lige så godt opgive modstand og protest mod arrestationen, for om kort tid har tyskerne vundet krigen, de tromler jo frem dervore i Rusland".

Derefter blev han overført til Horserødlejren, hvor han blev medlem af fangernes udvalg. Her mødte han Hans Kirk, Hans Scherfig, Martin

Nielsen, Carl Madsen og mange andre fremtrædende kommunister. Tilværelsen i Horserød var præget af usikkerheden om at blive udleveret til tyskerne, og man opfattede sig som gidsler. Der var mange skærmydsler med lejrchefen Bendtsen, der var meget nidkær og ikke kunne lide rødt. Han beordrede således røde blomster fjernet fra vinduerne og fangeres malerier blev censureret. Knudaage fortæller om et billede med det provokerende motiv: "I østen stiger solen op". Det blev beslægtet, fordi der var for meget med rødt, og maleren spurgte da, om man nu også anså B.S. Ingemann for at være kommunist.

En dag var justitsminister og tidligere rigspolitichef Thune Jacobsen på inspektion i lejren, og under mødet med ham sad Hans Kirk og iagttog ministeren meget nøje. Ministeren spurgte da, hvorfor han stirrede sådan. "Jo" svarede Hans Kirk, "jeg vil indprente mig, hvordan en rigtig landsforrædder ser ud!"

Under mødet med fangerne erklærede justitsministeren, at de ikke ville blive udleveret til tyskerne, og at "Den vej går over mit lig!!"

Nogle danske politikere forsøgte dog at gøre noget for fangerne blandt andet forhenværende kirkeminister og folketingsmedlem, pastor Thorvald Povlsen, men han blev forment adgang til lejren, og da han døde i 1942, ville fangerne gerne have sendt en delegation til begravelsen. Det fik de ikke lov til, i stedet fik de med hjælp fra pastor Povlsens datter arrangeret, at der blev sendt en krans med røde bånd, hvor på der stod "Tak, fangerne i Horserød". Da der var mange politikere med til folketingsmedlemmets begravelse, var der nok nogle, der følte sig ilde berørt.

Det gik desværre som Knudaage og hans kammerater havde frygtet: Lejren og dermed fangerne blev den 29. august 1943 om morgenen over-

givet til tyskerne. Heldigvis var der blandt lejrpolitiet folk, der kunne se, at det var galt. De fik i sidste øjeblik sendt advarsler, hvorved mange af fangerne fik mulighed for at flygte. Der blev sat baderiste op mod pigtrådshegnet og smidt madrasser over til at hoppe ned på, så man kunne komme over hegnet og ind i skoven. Knudaage fik fat på en cykel og kom til København, hvor han opholdt sig i en tid "under jorden". Han kone var kure'r , og hun kom derover med drengene, så de sammen kunne flygte til Sverige. Der blev de til krigen var forbi, og derved undgik han at havne i koncentrationslejr i Tyskland.

I trediverne købte Knudaage huset i Lindved, Lindved Møllevej 59. Han tog ivrig del i alle fællesaktiviteter og varetog Lindveds interesser i sognet. Han talte tit om "den autonome republik Lindved". Når der var fest i forsamlingshuset, det nuværende Lindved Møllevej 2, kunne han med en rulle bordpapir og pensler og farver forvandle salen til en afrikansk jungle med negre og vilde dyr, Paris ved nat eller Rio i karnevalstiden. Han var festlig at være sammen med og altid god for en munter fynsk historie. I de unge år spillede han fodbold, og han vedblev at interessere sig for det som tilskuer til især B1913's kampe på Odense stadion.

I mange år var han formand for sognets sygekasse. Det job glædede ham meget, og han forvaltede det med stor interesse.

Knudaage Larsen boede i Lindved til sin død i 1979, han var da 79 år. Det er for mig - som for mange andre - godt at have kendt ham og at mindes ham.

NB. Denne artikel er baseret på oplysninger, som Knudaage Larsen dels har givet i interviews med Radio Fyn og Morgenposten i 1979, dels har fortalt mig.

Tegning af Knudaage Larsen

Niels Teglbjærg

★ 23.08.1854 † 24.04.1920

Af: Bent Rasmussen, Fruens Bøge.

I gammel tid, hvor man ofte kun havde én skolelærer i et landsbysogn, var det af væsentlig betydning for hele sognet, at den lærer, man ansatte, havde en vis karat. Han kunne jo komme til at præge undervisningen og meget andet i et sogn i en hel menneskealder - på både positiv og negativ måde.

En mand, der fik stor betydning for Stenløse Sogn gennem 26 år, var lærer Niels Teglbjærg. Navnet havde han taget efter sit fødested i Brylle, hvor han var nummer 4 ud af en søskendeflok på 7. Faderen var husmand og skrædder. I hjemmet havde han lært flid og gudsfrygt, dyder som kom til at præge hele hans livsgerning. De fem drenge i søskendeflokken blev iøvrigt alle skolelærere.

Min mor Augusta Rasmussen, og hendes ene søster, Lucie Jul Nielsen, havde den lykke at få Teglbjærg til lærer igennem hele skoletiden. Han var en fremragende pædagog - på en gang både mild og myndig. Havde han en sjælden gang brug for at afstraffe en "utoven" knægt, blev denne sendt op i marken for at skære et pileris, som vedkommende så fik et par rap af inden i håndfladen, og så var forseelsen glemt af begge parter. Den dag, man skulle forlade skolen efter endt skolegang, var en vemodens dag, hvor mange børn fældede en tåre ved afskeden.

Sidste skoledag samlede Teglbjærg eleverne i klasseværelset til en speciel time, som han indledte med at sige: "Nu er der noget væsentligt, jeg vil fortælle jer, og hvis der er nogen, som mener, der er noget at grine af, så kan de godt gå udenfor døren så længe" - der var ingen, som gik.

Efter denne alvorlige bemærkning fortalte Teglbjærg så alt om menneskets forplantning - vel vidende, at mange kom i ulykke på grund af himmelråbende uvidenhed. Min mor gik ud af skolen i året 1900, så mon ikke det var første gang, der blev givet time i seksuallære i Stenløse Skole.

Niels Teglbjærg

Udenfor skolen var Teglbjærg også med til at sætte sit præg på sognet. Således var han sammen med bønderne i Stenløse og Vullerslev primus motor i oprettelsen af Dalum Mejeri. Teglbjærg havde set, at der var blevet et stort kundeunderlag for mejeriprodukter i de mange papirarbejdere, som Dalum Papirfabrik stadig fik flere af. I 1895 er andelsmejeriet ved Hjallesebækken på Mejerivej en realitet med Niels Teglbjærg som formand. Mejeriet havde fra starten 35 andelshavere med tilsammen ca. 200 køer. Det bemærkelsesværdige var, at de 32 andelshavere var fra Stenløse og Vullerslev -

og kun 3 fra Dalum og Hjallese. De havde ikke set fidusen med kundeunderlaget og havde tilmeldt sig Ejby Mejeri, som var oprettet 2 år tidligere. Indtil 1932 solgte man mælk i "løs vægt". På den tid gjorde mælkeflaskerne sit indtog på Dalum Mejeri.

Kort før Teglbjærg døde overlod han nogle potter med taksfrø til min mor. Da de kom op og havde fået en vis størrelse, plantede min mor to på hver side af den store natursten på Teglbjærgs grav, og tre blev plantet på vores familiegravsted. I mere end en menneskealder passede mor graven, hvorefter menighedsrådet overtog vedligeholdelsen. Desværre fældede man taksene og plantede et par berberisbuske i stedet for. Frø fra de gamle

taks på vores gravsted har for år tilbage givet 2 nye planter. Den ene plantede jeg bag Teglbjærgets gravsten, som en levende forbindelse tilbage i tiden. Den anden står foran vores hus på Ellekærvej 26.

En smuk 100-årsdag

Den 23. august 1954 - netop for fyrre år siden på Teglbjærgets fødselsdag samlede 40 mennesker ved Niels Teglbjærgets grav - heraf 16 gamle elever for at fejre 100-året. En gammel elev beretter om denne aften: "Graven var dækket med krans og blomster. Blandt andet var der en smuk buket fra lærerrådet ved Dalum Skolevæsen og fra vi gamle elever en flot laurbærkrans. Da vi var samlet ved graven, blev der først ringet til aften, hvorefter vi sang "Dagen går med raske fjed". Dernæst holdt Karl Dam en lille mindetale. Efter denne talte lederen af Dalum Skolevæsen, overlærer Poul Hansen. Begge fremdrog gamle minder. Poul Hansen sagde blandt andet: "Niels Teglbjærg var en fortræffelig pædagog - mild og myndig. Hans uvenner var få, men hvem, der ikke rører ved noget, risikerer heller ikke at pådrage sig uvenner. Teglbjærg var en mand, der rørte ved meget!"

Pastor Oluf Balslev og frue inviterede hele selskabet til kaffebord i præstegården. Ved graven sluttede vi med "Altid frejdig", hvorefter alle fik en reproduktion af Teglbjærg.

Det blev en meget hyggelig aften med sang og tale. Vi sang "Der skinner en sol" og "Nu hviler mark og enge". Anders Forpagter holdt en gripende tale om skoletiden. Sidst holdt gartner Gaarde en personlig tale. Teglbjærg var kommet meget hos lærer Gaarde.

De sidste elever er snart borte, men den store natursten lige inde for den murede indgangsportal til kirkegården, vil stadig stå til minde om en kulturpersonlighed i Stenløse.

Hvordan kan Lokalhistorisk Bibliotek hjælpe historisk interesserede?

Af: Vibeke Brandt,
Lokalhistorisk Bibliotek, Odense

Når man interesserer sig for en egns historie, er det naturligt at undersøge, om der er skrevet noget om egnen.

Hvis det drejer sig om et sted i Fyns amt, er der den største hjælp at hente i Odense Centralbiblioteks Lokalhistoriske Bibliotek på Klosterbakken. Her har vi en bogsamling på mere end 17.000 bind, der handler om Fyns amt.

Vi har de fire gamle fynske aviser: Fyns Stiftstidende, Fyns Tidende, Fyns Venstreblad og Fyns Social-Demokrat, den ældste tilbage til 1772.

Endvidere har vi mere end 1000 tidsskriftartikler eller afsnit i bøger i kopi om området og ca. 25.000 henvisninger til litteratur, som vi kan skaffe hjem, hvis vi ikke allerede har dem i biblioteket. Disse oplysninger findes i den såkaldte "Fynsbibliografi", som har registreret litteraturen om Fyn indtil 1975 i tre bind. Den er fortsat fra 1975 til 1986 i form af et kortkartotek med ca. 10.000 henvisninger.

Vi har også Geodætisk Instituts kort over Fyn fra ca. 1890 til i dag, og det ældste kort over Fyn opmålt på videnskabelig vis - Videnskabernes Selskabs kort fra 1780. Avisudklipsamlingen giver også mange oplysninger fra tiden der gik. Sidste skud på stammen er vore videofilm fra det fynske område. Her har vi blandt andet filmen fra Stenløse-Fangel kommune i 50'erne og 60'erne. Alle materialerne kan ses i Lokalhistorisk Biblioteks åbningstid:

Mandag og onsdag kl. 14 - 18,

Tirsdag og torsdag kl. 12 - 16,

Fredag kl. 12 - 15.

Adresse: Klosterbakken 2, 5000 Odense C.

Tlf. 66 13 13 72, lokal 4426.

Velkommen i Lokalhistorisk Bibliotek.

Stenløse 3. og 2. skole

Min Barndom i Stenløse Skole 1931-1938

Af: Bodil K. Randles f. Bahl.

Da jeg var 7 år gammel kom jeg i skole. Vi boede i det lille stråttækkede hus (Stenløse Bygade 18. Red.) overfor købmand Dupont og ved siden af købmand Marie og Rasmus Larsen. Det var dog Marie, der var købmand, for Rasmus arbejdede på papirfabrikken i Dalum.

Bodil Bahl fra legitimationskort

Om vinteren havde vi altid sne selvfølgelig. Det betød, at vi kunne lege på gadekæret, der snart blev tilfrossen, og vi havde vore slæder, skøjter m.m. derovre. Om sommeren kunne vi lege på bystævnet, hvor vi hoppede fra den ene sten til den anden i en slags tag-fat. Vi kunne også have vores lille komsammen med madpakker, som vi spiste siddende på stenene. Der var jo indhuggede bogstaver på stenene fra gamle dage, da byrådet åbenbart samledes der, og hver mand havde sin sten.

Sprøjtehuset var altid lukket, men indeholdt vandvognen og en slange, så i tilfælde af brand kunne man få vand fra gadekæret. Det kunne i tønden på vandvognen køres til det sted, hvor der var brand. Jeg husker et par gange, hvor vi så denne vandvogn blive kørt - nok blot for at blive efterset.

Det var ofte tordenvejr i disse år og for det meste om natten, for vi skulle næsten altid op. Lyset blev afbrudt. Stearinlys eller petroleumslampen hentet frem. Vinduerne blev lukket og så sad vi og så på lynene. Naboerne var også oppe, og når det lod til, at det værste var overstået, gik mændene gerne op på bakken for at se, om de kunne se nogle brande. Jeg husker, at "den gamle skole" (Grønvænget red.) brændte (juni 1940. red.), og der var brande rundt omkring. Dog så jeg aldrig brandsprøjten i gang.

Forsamlingshuset var et sted, hvor alting foregik. Vi gik til gymnastik, danseskole om vinteren, afslutningsbal og dilettant. Der var dans efter en

fodboldkamp eller ringridning osv. Desuden blev det lejet ud til bryllupper, sølvbryllupper, konfirmationer og meget andet.

Vi gik for det meste i skole, op ad gangstien over marken fra kirken og lige frem til skolen. Cyklen blev brugt til at køre til slagteren for Mor, og vi cyklede sommetider ned til møllen, hvor vi kunne svømme i åen, men vi skulle være forsigtige med ikke at falde i et hestehul, hvor vi måske kunne komme i vanskeligheder.

Selvfølgelig gik jeg også ærinder for Mor både til købmand Dupont og Marie Larsen. Det var altid spændende at handle hos Marie. Hun havde forskellig slik, og hun havde en automat, hvor man kunne trække flødeboller m.m. Min Far røg aldrig cigaretter, men gerne en lille cerut. Der kunne trækkes 3 cerutter for 25 øre, 2 flødeboller for 10 øre og meget andet. Bortset fra det, så traf det sig, at Marie havde fået leveret varer, som skulle sættes på hylderne, og jeg fik lov at hjælpe hende, gerne mod betaling i form af et stykke chokolade eller andet "nyt", som hun havde fået. Hun havde altid juleudstilling. I vinduet var der gerne noget "mekanisk" f.eks. et tog, der kørte rundt eller en nisse der vinkede - selvfølgelig altid på et snelandskab lavet af vat. Jeg husker, at hun en gang sendte reklame ud, som endte med: "Før du ind til Odense ta'r, kom og se hvad Marie har!"

Købmand Duponts forretning

Jeg fik også prøvet at være ekspeditrice hos Dupont i 8 dage, mens de var på ferie i Fredericia. Jeg var 15 år, da jeg klarede det alene. Vi børn fik sommetider lov til at gå med ringeren op i kirketårnet, når solen skulle ringes ned. Det var spændende. Vi kunne se til Bellinge og andre

fjerne steder.

Når vi skulle til familiefest på Sydfyn, så tog vi toget fra Skt. Klemens. Hvis det kun var til Odense, så cyklede vi. En søndag morgen kom min veninde og jeg i tanke om, at vi kunne gå en tur. Vi endte oppe i Fruens Bøge, hvor vi besøgte en ung familie, som mine forældre kendte. Vi blev sendt af sted hjemad med det samme, og da vi langt om længe slæbte os op ad Dalum Bakke og var næsten hjemme, mødte vi min far, som på cykel havde været rundt for at lede efter os. Det var langt over spisetid. Som straf fik jeg ikke lov til at komme med til København på skoleudflugt, for min mor sagde, at jeg ville løbe rundt i København og "blive væk der".

Da jeg var 14 år blev jeg konfirmeret, og så var man voksen. Min Mor havde i flere år lidt af galdestensanfald, og når en sten skulle passere, havde hun stærke smerter. Hun vandrede rundt i huset om natten, og der lugtede af kamferdråber, som hun tog for smerterne. Men sommetider fik hun også gulsot, og så var jeg husholderske. Nå lægen kom, skulle der lægges et rent håndklæde frem. Fra sengen gav mor mig instruktioner om at skrælle kartofler, køre til slagteren og købe kød til bøf, bage en kage og luge gulerødder i haven. Desuden skulle der fra møllen hentes majs og korn til hønsene.

Bodil og Johannes Bahl

Skønt jeg var enebarn blev jeg holdt godt til, men det blev en fordel for mig, fordi Mor døde da jeg var 14-15 år, og så var jeg rigtig husholderske. Min Far og jeg flyttede senere til Odense, hvor jeg gik på handelsskole i Holsedore.

Men årene i Skt. Klemens rummer så mange minder også om små ting, der var "hyggelige", som danskerne siger. Pinsemorgen fejrede vi kl. 6 med naboer med kaffe og rundstykker i haven, for vi skulle se solen danse så tidligt som muligt. Kaffen fik vi i lysthuset.

Der var ture til stranden: Kerteminde eller Nyborg. Der var "Bedste" som lavede rygeoste og røg dem i skorstenen i bryggerset. Det var interessant at se, når hun satte dem i formen med strimler af metal, så det blev røget på striber. Hun satte ild til en visk halm, og det gik op i skorstenen.

Der var smedien, hvor hesten dengang blev skoet, og dér var et meget hedt bål. Der var altid sne om vinteren, og min Far var ude at skovle sne og kom hjem med rimfrost i øjenbrynene, og skægget dryppede. Han bankede armene for at få varmen i hænderne.

Det var den store begivenhed, da vi fik indlagt vand. Vi havde hidtil haft en pumpe nede i haven. Der var mirabeller og hyldebær i haven. Min mor lavede vin af det. Det hele blev sat op på loftet, hvor hun kom gær og/eller figner på for at få gæringen i gang. Så blev det hele sat på flasker, hun sugede det først igennem en gummislange.

Til nytår skulle havelågen og andre ting, der kunne flyttes, tages ind, for da var drengene ude på sjov. De kom og gned på ruderne med en prop - det lavede en hyletone. Eller de smed knaldperler, der eksploderede uden for døren. Min Mor havde altid lavet æbleskiver i massevis, så gik min Far ud i mørket og sagde: "Kom så da ind og få en æbleskive og et glas saftvand!" Naboer og venner kom også og fik et slag kort, og der blev serveret æbleskiver og kaffe. Kl. 12 fik man et glas vin. Inden da var jeg gerne endt på chaiselonguen, mens jeg prøvede på at holde mig vågen ind i det nye år.

En nytårsaften havde hr. Dupont glemt at tage sin måtte ind, og nogle store drenge havde sat den op i tagrenden. Han var meget forarget, og der gik flere dage, før han opdagede, at den sad i tagrenden. Hende sagde man Bertha til, ham sagde man Dupont til. De havde en hyggelig gammel butik med stengulv og sladrebenk. Der var også andre forretninger i Skt. Klemens, sådan som slagter, bager m.fl.

Inden familien Bahl flyttede til Stenløse Bygade havde de boet på Svenstrupvej. Bodil Bahls billeder stammer derfra. Bodil Bahl er født i 1924 og blev efter 2. verdenskrig gift og flyttede til England, hvor hun snart har boet i 40 år. Så man må jvf. denne artikel konstatere, at hun stadig behersker det danske sprog. Iøvrigt aflægger hun besøg her i landet hvert år. Red.

Fynsk Tobak

Af: Ellen Johansen

I Stenløse sogn blev der dyrket tobak under 2. verdenskrig. Arealerne var lige fra få skæpper land til flere tdr. land.

På Enghavegård i Volderslev (Volderslev Bygade 12) startede man med at så frøene i mistbænke, hvorefter planterne blev plantet ud. Karlene holdt rent i marken. De kravlede rundt mellem planterne for at plukke de nederste modne blade og ikke beskadige de øverste umodne. 4 koner bl.a. nogle polske kvinder fra Lindved syede bladene på snore ved at stikke en nål med tråd gennem stilkene. Derefter blev bundterne hængt til tørre ovenpå kornet i hjelmen dvs. en lade med tag og åbne sider.

Hos Chr. Møller "Eskelund", Lindvedvej 36 fortæller man om et parti tobak, som blev gemt på loftet i en årrække. Derefter tog karlen det frem og forsøgte at ryge det, men det blev nu til, at han tyggede det som en slags skråtobak.

Flemming Georgsen fra Stenløse (Møllevej 2) fortæller, at der blev dyrket tobak i plantagen hos Herluf Larsen (nu Kirkestenten). Han tjente sine lommepenge ved at sy blade på snore. Hans forældres julegris kunne ikke modstå fristelsen fra naboens mark og forcerede plankeværket, hvorefter den forsvandt mellem tobaksplanterne. Det blev tilsidst forhindret ved at forhøje rækværket, så det nåede "loftet" i udhuset. Flemming Georgsens far, Marius Georgsen havde selv nogle tobaksplanter i haven til eget brug; efter tørringen blev de blandet med et fluidum og skåret på en

lille maskine. Georgsen røg derefter på "farfars" lange porcelænspipe, som var god til grovskåret tobak. Videre fortæller Flemming Georgsen, at på hjørnet af Grønvej og Vangededgårdsvej lå "Den røde lade", som kommunen havde bl.a. til dens pligtige lager af rationeret brændsel. I den lade tørrede man også tobak, der blev dyrket i Stenløse. Der blev bl.a. dyrket tobak på "Dahls-gård" Dahlsvej 40, "Egekjærslund" på Grønvej 100, "Skovvang" Stenløse Bygade 35, "Lindegården" Svenstrupvej 80 og på "Kalkværksgården", Skovbakkevænget 15. Men der blev altså også dyrket på andre gårde og lidt i haverne.

Når tobaksbladene var tørret, blev de bundtet og pakket i sække med 5 kg i hver. Derefter kørte man dem til Kvæghallen på Rugårdsvej, hvor en opkøber ved navn Karlo Frederiksen, "Bramstrupminde" på Volderslevej var med til at købe og sætte prisen. Bladene skulle være helt perfekte for at opnå en god pris; nogle avlere måtte sommetider køre hjem med det hele igen. Måske blev det blot pakket om og kom så med næste gang, hvor det så opnåede en bedre pris.

Mine egne oplevelser med tobakken stammer fra Vestfyn i årene under 2. verdenskrig. I mit hjem dyrkede vi et lille areal med tobaksplanter. Vi købte planterne, plantede dem ud og holdt rent mellem dem. Når bladene var store nok, blev de plukket af og syet på en snor med mellem 60 og 100 blade. De blev hængt op i vognporten for at tørre. Mine forældre, en nabokone og jeg syede

Tobak til tørring på vestfynsk gård

dem på snorene med en kæmpe nål. Jeg tjente nogle lomme penge, jeg tror, at jeg fik 10 øre pr snor. Jeg havde selv 100 planter, som jeg passede, solgte og fik fortjenesten af. De første år blev vores sort kaldt "Bondetobak" med gule blomster, senere kom der virginia-tobak med lyserøde blomster, men det kom nu altid til at knibe med at få en tilstrækkelig høj nicotinprocent i tobakken. Ældre mennesker mindes endnu nogle af cigaretmærkerne som Norton, Tory m.m.

I en artikel i ugebladet "Landet" fra 1940 fortælles det, at der har været dyrket tobak herhjemme siden 1888. Under 1. verdenskrig var der importforbud, så det var en god fidus for dyrkerne. På Årslev forsøgsstation begyndte man i 1938 under meget primitive forhold forsøg med forskellige sorter, der skulle egne sig til det danske klima og jordbundsforhold. Forsøgene fortsatte efter 2. verdenskrig, men interessen faldt i takt med, at importen af tobak steg.

Tobakseventyret blev glemt, men "Samvirke" fortæller, at der på Langeland findes en gammel tobakslade. I samarbejde med Langelands museum har den åben om sommeren. Her kan man se tobakplanter og en gang imellem er en forhenværende cigarmager i gang med at rulle cigarer.

Tobaksskærmaskine fra smed Søndergaard i Volderslev afleveret til Arkivet i 1995.

Foreningsarkiver og protokoller

Af: Jørgen Tølløse

Foreninger fører div. protokoller og korrespondance. Fælles for alt dette er, at det fylder, og at det er beværligt at flytte fra den ene formand, sekretær eller kasserer til den næste.

Lokalhistorisk Arkiv vil her kunne hjælpe foreningerne, således at de ikke skal ligge og flytte rundt med de gamle arkivalier, hvilket indbeærer flere risici. For det første er det måske ikke alt, der kommer med, når de frivillige job overdrages fra den ene til den næste. For det andet kan tingene få lov til at ligge på lofter eller i kældre, når foreningen hører op, hvorefter arvinger måske rydder op i "det gamle skidt".

Her vil Lokalhistorisk Arkiv gerne træde til. Ved fungerende foreninger kan tingene overdrages os, og ved overdragelsen aftaler vi, hvem der senere må kikke i det f.eks. i forbindelse med et foreningsjubileum. Aftalen kan f.eks. gå på, at foreningens bestyrelse giver en medarbejder lov til at søge i foreningens afleverede arkivalier, og den, der søger, vil så være underkastet de almindelige arkivregler, som medfører, at man ikke må løbe i byen med den viden, som man har fået fra arkivalierne. Hvis foreningen er ophørt vil lokalhistorisk arkiv forvalte, hvem der får lov til at se i arkivalierne. Evt. offentliggørelse af informationer fra arkivalierne skal godkendes af lederen af lokalhistorisk arkiv evt. efter samråd med lederen af stadsarkivet i Odense.

Så aflever trygt de gamle papirer, protokoller m.m. eller lad os minimum vide, hvor tingene ligger.

Stenløse Sogns Lokalhistoriske Arkiv indsamler:

i NUTIDEN
om FORTIDEN
for FREMTIDEN

Lokalhistorisk stof til salg

Årsskrifter: 25 kr/hæfte

Samfærdsel i Stenløse Sogn - før og nu: 50 kr.

Sognefilmen: 125 kr.

Skolefilm: 100 kr.

Sognefællesskab - Kommunedelinger - Kommunesammenlægning - 1632 - 1970

Af: Jørgen Tølløse

I 1995 kan vi fejre 25-året for kommunesammenlægningerne den 1. april 1970. I det følgende vil vi se på vort eget lokale område - Stenløse sogn, og dets historie er nøje knyttet sammen med Fangel, idet de to sogne side 1632 har udgjort et pastorat og i perioden 1842 til 1970 en kommune.

1632 Sognefællesskab

Vi i den heldige situation, at pastor Olaf Balslev, der var præst her fra 1938 til 1976, ved siden af sin præstegering beskæftigede sig med sognenes historie, og i Menighedsbladet offentliggjorde sine fund i en sognehistorie, som Lokalhistorisk Arkiv og Forening vil udgive i løbet af 1995.

Indtil 1632 var de to sogne to forskellige pastorer, men da skete der noget, og Balslev skriver:

".. de to sogne blev ved et diktat ovenfra lagt sammen til eet præsteembede. Det forløb ikke uden dramatik, idet Fangel bymænd på det kraftigste modsatte sig, hvad Stenløsepræsten Niels Olufsen havde fået kongens velsignelse til: at gøre Fangel til anneksogn.

Så meget må sikkert indrømmes Niels Olufsen, at Stenløse var et lille og fattigt sogn, som havde tungt ved at føde sin præst, navnlig hvis han også skulle forsørge sin forgængers enke. Han havde derfor fået kig på Fangel sogn, som havde en gammel præst, Oluf Hansen; hans dage måtte snart være talte, og da kunne Fangel passende lægges sammen med Stenløse.

Men da man i Fangel blev klar over dette, drog bymændene til kongen og forklarede ham, at de sagtens kunne føde deres egen præst, og at de ikke ville være anneksogn. Skønt Christian IV i og for sig forstod deres argumenter, var han i forvejen så bundet af løfter til Stenløsepræsten, at det endte med sammenlægning af de to sogne. Til det sidste kæmpede man dog i Fangel. Da Niels Olufsen kom for at holde sin første gudstjeneste i Fangel, mødte der ikke en eneste fra Fangel! Man hævdede, og det med rette, at hr. Niels havde forhastet sig; afgørelsen om sammenlægning var endnu ikke tinglyst! Det blev derfor ordnet, og alle modstandere måtte bøje sig."

1842 Sogneforstanderskab

I de næste to hundrede år findes i Balslevs sognehistorie ingen beretninger om ønsker om adskillelse af de to sogne. I 1842 får vi loven om sogneforstanderskaber. Ifølge den lov skulle pastoratets to sogne høre under samme sogneforstanderskab og altså udgøre det, som vi i dag benævner som en kommune. Sogneforstanderskabet bestod af præsten samt sognets mest besiddende folk, og man skulle administrere fattigvæsenet, skolevæsenet samt i et vist omfang vejvæsenet, dvs. kommunevejene.

1862 1. forslag om kommunedeling

Men diskussionen om deling af kommunen i to selvstændige kommuner var ikke død, og vi må igen ty til Balslevs beretning: " Det virker i dag ejendommeligt, at man i 1862 for alvor arbejdede med tanken om at skille Stenløse og Fangel i to kommuner. De to sogneforstandere, som havde rejst sagen, Knud Jørgen Pedersen i Stenløse og Peder Clausen i Volderslev, fik rådets tilslutning til at gøre forsøg på at få en adskillelse. De skulle indledningsvis tale med præsten om sagen og sammen med denne få arrangeret et møde, hvor spørgsmålet om adskillelse kunne drøftes. Hvordan den aldrende konsistorialråd, pastor Gjellebøl (1786-1870), har udtrykt sig over for de to sogneforstandere vides ikke; men at han ikke har støttet dem, fremgår af, at der allerede fire dage efter holdes møde i sogneforstanderskabet, hvor det kort og godt konstateres, at der ikke kunne opnås enighed om adskillelse i to kommuner."

1922 2. forslag om kommunedeling

Derefter er der mig bekendt ingen kilder, der taler om deling af kommunen, men sagen er ikke død, for i 1922 dukker forslaget op igen. Og denne gang kan vi lade sogneprotokollen tale fra mødet den 16. marts 1922: "Da der i sognerådet er nogen stemning for sogneadskillelse, såfremt beboerne ønsker det, vedtoges det at lade afholde 2 møder, et i hvert forsamlingshus, for at høre skatteydernes mening derom. Disse møder vil

blive afholdt i maj måned."

Sagen genoptoges 3 måneder senere den 16. juni 1922, hvor man skriver: "Fredagen den 16. juni var sognerådet forsamlet på Fangel kro og følgende sager var til forhandling. Ved det den 24. maj (1922) i Stenløse Forsamlingshus afholdte møde angående sogneadskillelse var kun mødt godt 20 skatteydere, og der var ingen stemning for adskillelse, hvorfor sognerådet udtalte, at sagen ville blive lagt til side og kun blive optaget til ny forhandling, såfremt skatteyderne fremkom med skriftlig begæring derom."

1936 3. forslag om kommunedeling

I 1936 genoptog man debatten om deling af kommunen, og igen går vi i sognerådsprotokolen, hvor man den 19.03.1936 skrev:

"Torsdagen den 19. marts 1936 var sognerådet samlet på Fangel Kro for at drøfte den af sognerådsmedlemmer i Fangel indkomne sag, om at Stenløse og Fangel skulle være to selvstændige kommuner. Det vedtoges at give de oplysninger, som amtet har forlangt, og når sagen er klar til indsendelse til amtet da at sammenkalde til et sognerådsmøde for at gennemgå før det videre. Protokollen oplæst. Mødet hævet."

Den 1. oktober 1936 tog man i sognerådet igen fat i sagen og besluttede at indsende de oplysninger til amtet, som de havde bedt om, og Jørgen Jørgensen, Svenstrup skulle holde møde med beboerne i Stenløse lørdag aften kl. 7½. Derefter skulle resultatet af dette møde fremlægges på sognerådsmødet om mandagen.

Om onsdagen holdt man nyt møde og skrev: "Andragende om sogneadskillelse var atter til forhandling. Der forelå et tilbud fra Stenløse Sogns sognerådsmedlem som sognerådsmedlem i Fangel ikke kunne tiltræde, hvorfor sognerådsmedlem i Fangel ønskede et møde med beboerne i Fangel, før sagen føres videre."

Protokollatet må siges at være så sløret, så man ikke kan se, hvor mange der mente hvad. Og dermed sluttede sagen i sognerådsprotokollen, og vi kan konstatere, at der i 1936 ikke blev nogen deling af Stenløse-Fangel kommune.

1970 Kommunesammenlægningen med Odense

Den næste store diskussion om kommunernes forhold skete i 1960'erne, hvor såvel lands- som kommunalpolitikere ønskede færre og dermed større kommuner, og at et bysamfund skulle udgøre en kommune (kommunetallet blev reduceret fra 1.388 til 275). I vort område betød det, at man ønskede, at de 14 kommuner, der på mange måder var bundet sammen i et ihvertfald økonomisk fællesskab omkring Odense, også kom til at udgøre én kommune.

Avisudklip og samtaler med nogle af de sognerådsmedlemmer, der var med dengang, har vist, at der var forslag og drøftelser omkring mere lokalt prægede kommuner indenfor Odenseområdet f.eks. Brendekilde-Bellinge sammen med Sanderum, Dalum sammen med Stenløse-Fangel eller Stenløse-Fangel sammen med Brendekilde-Bellinge samt mange andre forslag. Ingen af disse forslag blev realiserede, for indenrigsminister Poul Sørensen og ministeriets stærke mand Henning Strøm havde sammen med embedsmænd og politikere udarbejdet en overordnet plan, der hed "Et bysamfund = en kommune". I febr. 1969 kom Poul Sørensen til Odense for at diskutere de forslag til kommunesammenlægninger, som omegnens fantasifulde sognerådsmedlemmer havde udarbejdet. Ved den lejlighed sagde han til et af de lokale sognerådsmedlemmer i rummet, hvor mænd er alene (og hvor nogle påstår, at de væsentligste beslutninger træffes): "Ja, de kan godt snakke derinde, så længe de vil. Men sagen er afgjort: Odense bliver en kommune". Og da kommunerne ikke frivilligt kunne indgå en aftale om kommunesammeldning, vedtog Folketinget i 1969 loven om kommunesammenlægninger til ikrafttræden den 1. april 1970.

I forbindelse med diskussionen om de forskellige forslag til sammenlægning i 1970, har jeg - jvf. denne artikels gennemgang af Stenløse-Fangel kommunes historie - spurgt flere af periodens sognerådsmedlemmer, om man på noget tidspunkt drøftede at dele kommunen, således at Stenløse sogn med dets mere bymæssige kvarterer (Skt. Klemens og Lindved) kunne gå til Odense, mens Fangel kunne gå til en anden kommune f.eks. Vejle-Allested. Ingen af de medlemmer, som jeg har talt med, mindes en sådan diskussion.

Besættelsestid, modstandsaktiviteter og Stenløse Sogn.

Af: Aage Trommer

Den tyske besættelse af Danmark under den anden verdenskrig varede som bekendt fem år, eller mere præcist 61 måneder. Den faldt i to dele med den 29. august som skæringspunkt. De første 40 måneder var samarbejdspolitikens periode, hvor den danske regering (som var en samlingsregering - samarbejde indadtil!) udadtil samarbejdede med den tyske besættelsesmagt om at "ordne tingene". Denne politik, som i parentes bemærket havde som gevinst, at der ikke fra tysk side gjordes noget forsøg på at nazificere det danske samfundsliv, brød sammen som følge af den bølge af strejker og uroligheder, der gik hen over den danske provins i august 1943. Odense spillede iøvrigt en central rolle i dette augustoprør, som man siden hen har kaldt det. I besættelsens sidste tyve måneder blev Danmark administreret eller styret af departementscheferne, og i denne periode blev modstandsbevægelsen, der ikke i de første år spillede nogen rolle, en stadig stærkere faktor.

Modstandsbevægelsen bestod, naar vi ser bort fra alle detaljer, af fire store bevægelser. Den ældste var kommunisterne, der blev illegale i og med, at de blev forbudt den 22. juni 1941 - den dag, da tyskerne angreb Sovjetunionen. Kommunisterne tog initiativet til at oprette den tværpolitiske organisation Frit Danmark i foråret 1942 til at fremme deres synspunkter i det "borgerlige Danmark". Frit Danmark var en saakaldt frontorganisation. Det lille nye parti Dansk Samling, der befandt sig på højre fløj af den politiske skala, blev dybt involveret i illegal virksomhed i løbet af 1942, blandt andet takket være samarbejde med engelske faldskærmsagenter. Endelig var der Ringen, der var oprettet i slutningen af 1941 som en fortrolig oplysnings- og informationsorganisation, og som gik fuldt over i illegal virksomhed efter den 29. august 1943.

Disse fire - to politiske partier og to organisationer, der var oprettet "for tilfældet" - dannede i september 1943 Frihedsraadet som en fælles paraply over dem. Indtil da kan man ret beset ikke tale om én modstandsbevægelse, men maa, hvor smaa de end var, og smaa var de, tale om flere bevægelser. Hvad der derefter gjorde modstandsbevægelsen stor, var oprettelsen af militærgrupper (ogsaa kaldet ventegrupper), som blev sat i gang fra nytåret 1943-44 efter direktiv fra England. Disse grupper skulle i modsætning til

sabotagegrupper, bladgrupper osv. ikke træde i aktivitet øjeblikkligt, men først på signal fra England, d.v.s. naar invasionen kom, eller naar krigen paa anden maade naaede Danmark. Grupperne fik i krigens sidste måneder tilført vaaben og sprængstof fra luften. Det var disse grupper, der til slut gjorde modstandsbevægelsen til en massebevægelse. Var der kun ganske faa ved overgangen fra 1943 til 1944, var der ved næste aarsskifte i runde tal 20.000 og ved befrielsen fire måneder senere 50.000.

Hvordan mærkedes alt dette i Stenløse Sogn? Man kan for det første fastslaa, at besindelsen paa det danske og den forstærkede nationale følelse ogsaa fandt nedslag her. Tilslutningen til de danske aftener, som pastor Balslev arrangerede i 1940-42, vidner herom. (Se aarsskriftet for 1994, side 22-23). Dette gik imidlertid udmærket i spænd med, at man her som overalt i landet accepterede og sluttede op omkring Kongens bud om ro og orden og regeringens samarbejdspolitik. Der blev afholdt valg i marts 1943, og vælgerne stemte ogsaa her paa de partier, der bar denne politik oppe, og som de ogsaa havde stemt paa ved valget i april 1939.

Stemmetal for Stenløse Sogn

	1939	1943	1945
Socialdemokratiet	121	142	124
Radikale venstre	64	74	54
Venstre	110	125	145
Konservative	30	37	26
Retsforbundet	3	7	4
Bondepartiet	1	7	
Nazisterne	4	8	
Dansk samling	2	8	7
Kommunisterne	11	-	57
I alt	347	408	417

Tallene for blanke og ugyldige har kun kunnet skaffes for hele kommunen var: 10, 7 og 2

Man kan konstatere, at de store og smaa bønder i Stenløse, Svenstrup og Volderslev og vel ogsaa arbejderne i Lindved og langs Svenstrupvej/Møllevej stemte præcist, som de havde gjort i 1939, nemlig paa Venstre, henholdsvis De radikale og Socialdemokratiet. Nazisterne og Bondepartiet, der samarbejdede med dem, tredoblede deres stemmetal, men 15 stemmer var immervæk ikke noget at skrive hjem om. Og kommunisterne - det forbudte parti - opfordrede til at stemme blankt. Opfordringen blev kun fulgt af 7 i hele Stenløse-Fangel kommune. Dansk Samling, der kritiserede

samarbejdspolitikken voldsomt, fik kun sølle otte stemmer. Kort og godt - man affandt sig. Kikker vi på befrielsesvalget i oktober 1945, ser vi som overalt i landet et ryk til venstre. Kommunerne gik stærkt frem på socialdemokraternes bekostning. De radikale maatte afgive stemmer: Vandrede de over til socialdemokraterne, der paa denne maade fik en vis kompensation for sit stemmetab til kommunisterne? Paa den anden fløj styrkede Venstre sin stilling, blandt andet paa de konservatives bekostning. Dansk Samling indhøstede overhovedet ingen gevinst for sin markante placering i modstandsbevægelsen. Kort og godt - hovedresultatet af de fem aar var, at arbejderne i sognet var blevet mere røde end tidligere. I de tre landsbyer var politiske ændringer knapt mærkbare.

Det hænger nok sammen med, at ude paa landet - og dengang var Stenløse sogn et landdistrikt og endnu ingen forstad til Odense - mærkedes krigen og besættelsen og alle besværlighederne og restriktionerne langt mindre end i byerne.

Elysium - Svenstrupvej 71

Bønderne, der havde haft trange kaar i 30'erne, havde fremgang i krigsaarene. Deres økonomi bedredes ganske betydeligt. Man skal heller ikke glemme, at modstandsbevægelsen overalt først og fremmest var et byfænomen og i langt mindre grad og først meget sent gjorde sig gældende paa landet. Dermed være ikke skrevet, at Stenløse Sogn gik aldeles uberørt af modstandsaktiviteterne gennem besættelsesaarene. Da de ledende kommunister den 22. juni blev arresteret af dansk politi, gik det ogsaa ud over maleren Knudaage Larsen i Lindved. Han var et fremtrædende medlem af partiet og sad i dets centralkomité. Det kostede ham et ophold i Horserødlejren indtil den 29. august 1943, da det lykkedes ham sammen med en del af de andre internerede at flygte,

inden tyskerne overtog lejren fra det danske fængselsvæsen. Han tilbragte resten af besættelsestiden i Sverige sammen med sin familie.

Fra 1933 havde unge jøder fra Tyskland arbejdet som landvæsenselever paa danske gaarde, inden de kunne komme videre til Palæstina (som Israel kaldtes dengang). Besættelsen spærrede mange af dem inde, og de maatte blive i landet. Efter den tyske aktion mod jøderne natten til den 2. oktober 1943 (der i almindelighed blev en stor fiasko), søgte alle jøder, der havde undgaaet arrestation, til Sverige. Det gjaldt ogsaa to unge jøder, der arbejdede paa Lindegaarden (Svenstrupvej 80. Red.), henholdsvis Margrethegaarden (Svenstrupvænget 7. Red.).

Ogsaa paa anden maade strejfedes det illegale arbejde sognet. I juni 1943 ankom den første faldskærmsagent fra England til Fyn, nemlig hotelmanden Peter Carlsen, der i sin ungdom var udvandret til Canada. Han fik sit første opholdssted i Elysium, der dengang var et landsted med tennisbane og badehus ved aaen. Sidenhen er det blevet opsplittet i syv parceller.

Men ellers skal vi frem til de sidste par maaneder af besættelsestiden, d.v.s. marts og april 1945. Der blev i disse uger foretaget flittigt med jernbanesabotager paa banen til Nr. Broby, og det forlyder, at det var en gruppe af ret saa selvstændigt arbejdende fængselsbetjente fra Nr. Søby, der var i aktivitet. Den 10. marts blev banen sprængt mellem Skt. Klemens og Fruens Bøge, den 25. april blev der sprængt paa Skt. Klemens station, den 29. april mellem Dalum og Skt. Klemens og saa sent som den 4. maj om formiddagen mellem Bellingebro og Skt. Klemens. Nogen militær effekt ud over den træning i udførelse af sprængninger, som disse aktioner gav, kan man ikke paastaa, at de havde.

Tværtimod kunne de være blevet til mere skade end gavn. Skt. Klemens blev nemlig i denne sidste periode gjort til omladecentral for vaabenedkastninger. Købmandsparret Karen og Chresten Skov lagde hus til sabotørerne efter en aktion mod virksomheden Canned Cream den 27. november 1944 og i forlængelse heraf, stillede de deres forretning med dens lagerfaciliteter til raadighed for modtagelse af vaaben fra modtagepladserne. Her blev de udpakket, rengjort og videresendt til andre depoter i Odense. Den ovenfor nævnte aktion mod stationen i Skt. Klemens paakaldte sig naturligvis tysk opmærksomhed og patruljering i omraadet. Skov søgte at faa afværget flere af samme slags via sin kontakt

opad i systemet. Heldigvis fik bragene på jernbanen ingen konsekvens for vaabendepotets eksistens. I en vis periode fungerede fabrikant Gustav Krügers ejendom Birkelund, nu ved Skt. Klemensvænget ogsaa som vaabendepot.

Karen og Chresten Skov

Der synes ikke at være oprettet ventegrupper i sognet, men folk fra sognet har været med i Odense-grupper. Aage Søndergaard (f. 1923) fra Volderslev smedie kom som ung teknikumstuderende via terransporten med i en odenseansk ventegruppe fra februar 1944. En anden smedevend fra Volderslevvej, Ejnar Børge Madsen, (f.1923) kom med i den kommunistiske Valtergruppe, der var en effektiv sabotagegruppe. Han mistede livet den 15. september 1944 under en aktion i Munkemose og ligger begravet på Stenløse kirkegaard.

I første omgang er her nævnt de, der boede i sognet under krigen. Men der er grund til også at nævne to, der flyttede hertil lige efter krigen. Lektor Frederik Andersen var stærkt involveret i forskellige grupper i Odense og den 7. januar 1945 sporede tyskerne ham til et sommerhus ved Kratholm, hvor de arresterede ham og siden sprængte huset i luften. Frederik Andersen kom til koncentrationslejren Dachau, hvorfra han kom hjem sidst i april 1945.

Litteratur:

- Jørgen Hæstrup: Krig og besættelse, Odense 1979
- Jørgen Hæstrup: Hilsen fra Vera, Odense 1956
- Faldne i Danmarks frihedskamp, København 1970
- Lydbåndoptagelse af Karen og Chresten Skov, 1995
- Lydbåndoptagelse af Aage Søndergaard, 1993
- Lydbåndoptagelse af Knudaage Larsen, 1979

Givere i 1994

Andersen, Ernst.
 Andersen, Frølund.
 Andersen, Sigrid.
 Andersen, Tove.
 Andersen, Ture Dammann.
 Arnborg, Peter og Hanne.
 Bahl, Bodil.
 Balslev, Anna.
 Bech Sørensen, Ejvind.
 Birkholm, Egon.
 Birksdal, Valborg.
 Christensen, Svend.
 Cyklistgruppen.
 Due Larsen, Knud.
 Fillipsen, Solveig.
 Fyns Amt, Vejafdelingen.
 Hansen, Folmer.
 Hansen, Gerda og Henning.
 Hansen, Mogens Falk.
 Holm, Benny og Bente.
 Hyldager, Vagn.
 Jensen, Herdis.
 Jensen, Venni K. f. Hansen.
 Johansen, Ellen
 Johansen, Kirstine.
 Kristensen, Eva.
 Larsen, Anne Marie f. Bruntse.
 Lægteskov-Carlsen, Valborg.
 Madsen, Lis og Bent.
 Møller, Christian.
 Pedersen, Inger og Helge.
 Ribjerg, Else.
 Secher, Irma og Anker.
 Skov, Karen og Chresten.
 Skt. Klemensskolen.
 Skårup Lokalhistoriske Arkiv.
 Sløk, Mads.
 Sommerlund, Chresten.
 Stenløse-Fangel Børnehaveforening.
 Søgård, Lilian.
 Søndergaard, Aage.
 Sørensen, Harald.
 Thorslund, Kirsten og Parmo.
 Tølløse, Jørgen
 Vested, Carl Erik
 Vittrup Andersen, Pia
 Vittrup Andersen, Ulla

Stenløse Kirkegård

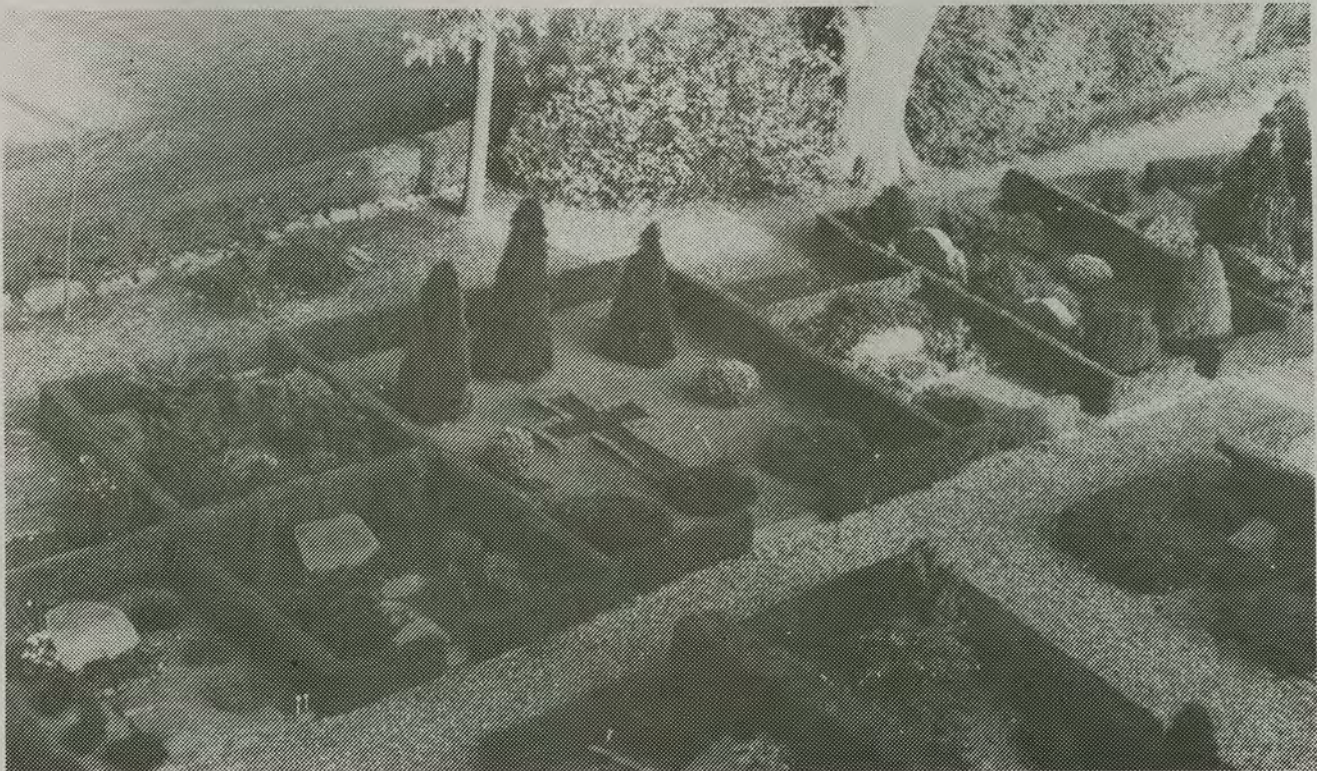
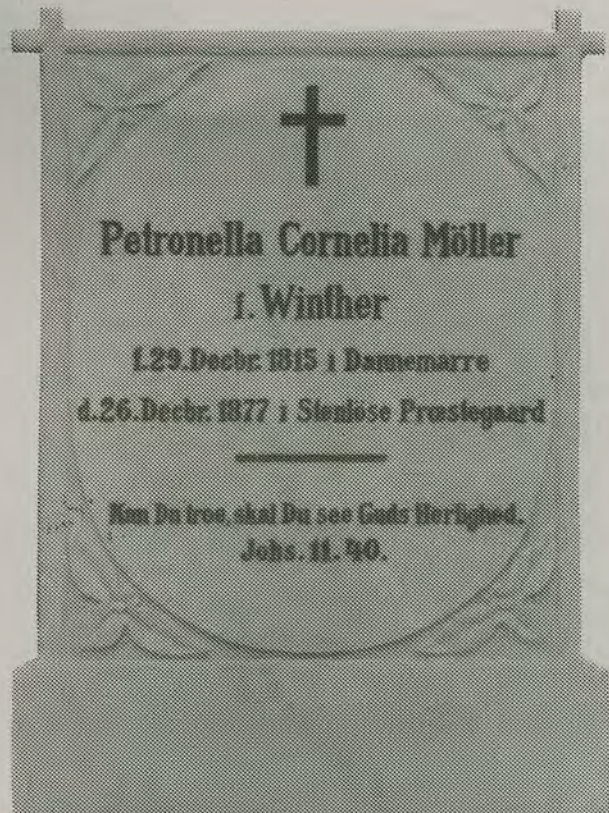
Af: Ellen Johansen

I 40 år har jeg boet på Skovhøjgård tæt ved Stenløse Kirke og ganske naturligt er mange spadsereture gået ad kirkestien fra landevejen eller fra Stenløse By og ind på kirkegården. Jeg synes, at det er interessant at studere inskriptionerne på de gamle gravsten, som er meget detaljerede med titler, personnavne, fødselsår, dødsår og til tider stednavn, derfor kan man ofte se familierelationer. Skikken med de detaljerede oplysninger er desværre ikke så almindelig mere, til tider står der bare "MOR" eller "FAR".

For nogle år siden opdagede jeg, at mange gravsteder var blevet sløjfet, og graveren fortalte, at endnu flere gravsteder ville blive sløjfet i de kommende år. Derfor besluttede vi i Lokalhistorisk Arkiv, at det ville være en god ide og på tide at bevare nogle indtryk fra kirkegården for eftertiden.

Med tilladelse fra Menighedsrådet har jeg gennem nogle år fotograferet gravsteder på kirkegården. Det er blevet til et bredt udsnit af forskellige typer gravsteder og gravstene, lige fra de helt anonyme til de gamle familiegravsteder med 3-4 generationer.

Arkivet har nu en samling på ca. 100 billeder fra nyere tid samt nogle få stykker helt tilbage til omkring 1900.

Ernst Andersen (1917 - 1994)

Af: Jørgen Tølløse

Ernst Andersen blev født i 1917 og kom som lille til Skt. Klemens station, hvor han boede som dreng for derefter at være i tømrerlære på Svenstrupvej hos Jens Andersen. Derefter var han tømrer i Odense. Efter krigen manglede man huse, og han tog da fat på at bygge 100 huse for boligforeningerne. Det gav ham blod på tanden til selv at være bygherre for Møllebakken, Kildebakken, Kløverbakken og Jægerbakken. I et foredrag på Bakkehuset i Odense har Ernst Andersen levende beskrevet sit liv. Foredraget fik vi i form af lydband, som jeg i samarbejde med Ernst Andersen fik skrevet ud og lavet til et hæfte.

I foredraget beskriver han vanskelighederne med at skaffe materialer - men han overvandt disse vanskeligheder - og vi kan vist roligt sige med utraditionelle midler og en jernvilje.

Alt dette gav ham mod til at fortsætte med at udbygge Skt. Klemens. Han kæmpede en brav kamp med ministerier, amt osv. - inden det lykkedes ham at mageskifte præstegårdsjorden, som blev til Skovbakkevarteret efter 1962. Han havde en ide med det han byggede. Han ville have, at hans Skt. Klemens (og han mente næsten, at det var hans) skulle være et godt sted at bo. I et fødselsdaginterview i Stiftstidende, udtalte han, at han krævede tre ting af køberne i Skt. Klemens:

- 1) det skal være mænd i gode stillinger
- 2) de skal have kønne koner og
- 3) de skal stemme borgerligt.

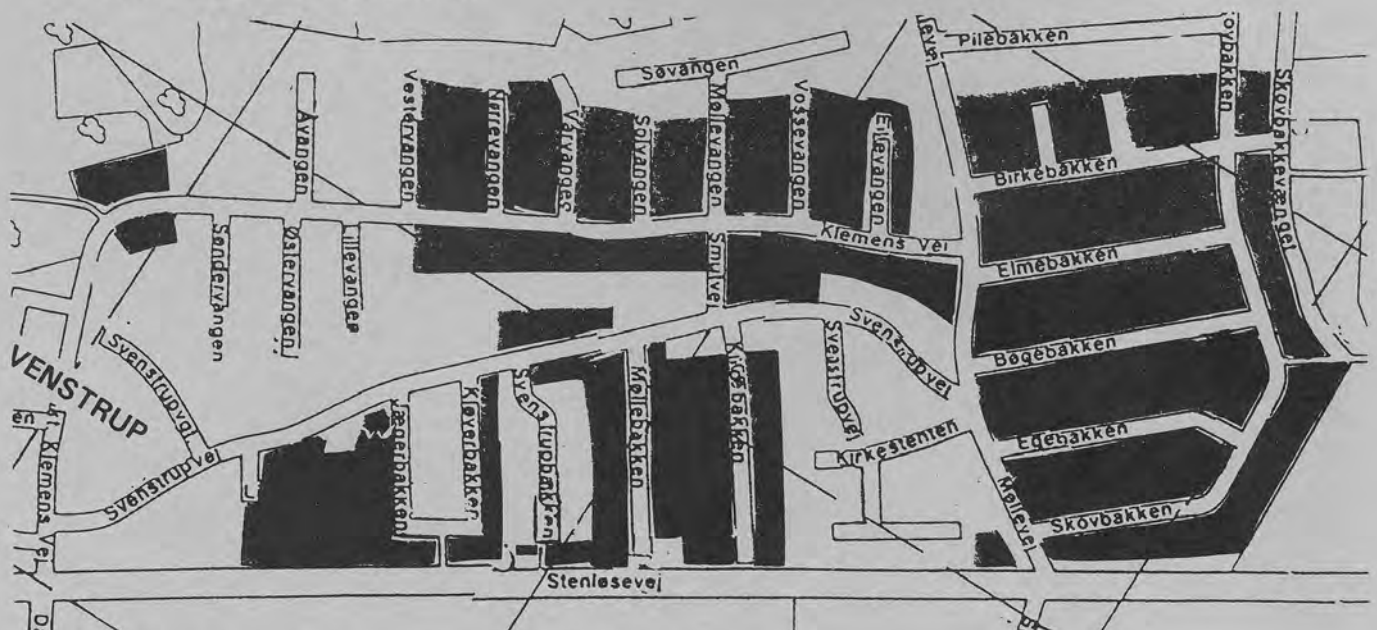
Det var unægtelig ord der provokerede. Fra de samtaler, vi havde omkring udarbejdelsen af hæftet på grundlag af foredraget i Bakkehuset, erkendte han, at han havde været en provo - og han vidste, at det havde givet ham vanskeligheder.

Han forsøgte i sit byggeri at lave noget godt; alle grunde blev behæftet med klausuler, om byggestørrelse m.m. Og ikke mindst: Ernst havde sin påtaleret. Vi skal ikke her gå i detaljer med påtalerettens ordlyd og dens forvaltning - hverken med hensyn til indhold af påtaleretten eller formen for påtaleret. Mange vil på dette punkt have en meget klar erindring. Men påtaleretten fatter jeg i dag i historiens bakspejl som en forløber for en slags lokalplan, som holdt Skt. Klemens inden for nogle rammer, som gjorde, at vi fik et varieret og et godt byggeri.

Men Ernst Andersen er ikke mere, og Skt. Klemens har således mistet sin store bygmester, som udover at være bygmester også havde interesse for meget andet: Kunst på skolen, kunst i byen, musik, sogneråd, fjernvarmeværk. Han støttede også os, hvad bl.a. hans gavebrev til arkivet vedr. lokalhistoriske materialer vidner om.

På grund af de mange og meget forskelligartede oplevelser han gav os, vil han blive mindet i mange år, når snakken går om de tider, der gik.

"Æret være Ernst Andersens minde."

Oversigt over Ernst Andersens engagement i byudviklingen